

לשבת או לעמוד?

Category: דברים, עקב

את רוב התפילה מעבירים בישיבה, אך תפילת שמונה-עשרה ^א בעמידה, ממש כמו בבית המקדש. בקריאת התורה הדעות חלוקות, אבל לימוד התורה מתבצע בישיבה. מהו ההסבר להבדלי המנהגים?

בכל בית כנסת שתכנס תבחין שבחלקים מסוימים בתפילה יושבים, ובחלקים אחרים נוהגים לעמוד. מדוע? כולנו יודעים שתפילת שמונה-עשרה נקראת גם "תפילה העמידה" כלומר עומדים בה, התפילה הזאת נקראת על שם החובה לומר אותה בעמידה דווקא.

מהי החובה לעמוד בתפילה? ידוע ש"תפילות במקום קרבנות תקנום", התפילה מחליפה את עבודת הקרבנות בבית המקדש, ובביהמ"ק מי שמקריב קרבן חייב לעמוד. וכמו שאנו קוראים בפרשתנו "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי" ^ב לעמוד לפני ה' לשרתו" (דברים י, ח). מכאן אנו למדים שיש לעמוד בשעת התפילה שהיא תחת העבודה בבית המקדש (טור או"ח צ"ח).

בכלל חשוב לציין שבביהמ"ק לא היו כסאות ישיבה וכל מי שבא לשם חייב היה לעמוד, כמו שההלכה אומרת "אין ישיבה בעזרה". ואפילו לגבי הסנהדרין שמקומם היה בבית המקדש אומרת הגמרא דבר מעניין, שלשכת הגזית היתה חציה קודש וחציה חול ומקום ישיבתם של הסנהדרין היה בחצי שהוא מחוץ לתחום המקדש.

ולא רק בתפלת העמידה אנו מחויבים לעמוד, אלא בכל חלק של התפילה שהוא בעל חשיבות אנו עומדים בו. ולכן אנו נוהגים לעמוד בתפילת 'ישתבח' וקודם לכן ב'ברוך שאמר'.

ואף על פי כן ישנה תפילה אחת, חשובה ביותר, ומכל מקום אנו יושבים בה ^ג קריאת שמע. ההלכה אומרת שאם אדם יושב בשעה שהוא אוזח בקריאת 'שמע ישראל', לא זו בלבד שאינו צריך לעמוד, אלא אסור לו לעמוד!

מהי הסיבה לכך? ישנם שני הסברים. הסבר אחד על-פי הלכה והסבר נוסף על-פי קבלה. ההסבר הראשון הוא: היות שמהפירוש המילולי של התיבות "ובקומך" ניתן היה להבין שצריך לעמוד בקריאת שמע ^ד באו חכמים ואמרו שלא זו הכוונה ואין צורך לעמוד. לכן מי שעומד בקריאת שמע הרי הוא כאומר שהוא אינו מסכים עם הפירוש שלהם בפסוקים, ונראה כחולק על דברי חכמים, וזה אסור (ראה שו"ע ר"ה הל' קרי"ש סג, ב).

אבל בעומק יותר, אין זו רק סיבה צדדית שלא עומדים בקריאת שמע. חסידות מבארת שיש הבדל בין ישיבה לעמידה. כאשר אדם עומד יש בזה ביטוי של ענווה, "ביטול", לפני מלך עומדים. משא"כ ישיבה היא ביטוי של מציאות, אדם חשוב לא נעמד בפני מישהו שהוא פחות ממנו. מצד שני כאשר אדם רוצה להתבונן בעניין עמוק יהיה לו קל יותר לעשות זאת כשהוא יושב, שכן אז

יש לו יותר מנוחת הדעת. משא"כ בעמידה שאז חסרים לו הרגיעה והשלווה על מנת להתבונן כדבעי.

לכן בשעת אמירת קריאת שמע שאז מוטל על יהודי להתבונן בענין של "ה' אחד", אחדות ה', איך שכל דבר בעולם נברא ע"י הקב"ה, ומהתבוננות זו עליו להוליד אהבת ה', "ואהבת את ה' אלקיך" מוטב אם-כן שיעשה זאת בישיבה מתוך מנוחת הדעת, להתבונן ולעורר בעצמו אהבת ה'.

תפילת העמידה, לעומת זאת, היא למעשה פגישה עם הקב"ה. לכן אנו פוסעים שלוש פסיעות אחורה וחוזרים בחזרה למקום בו עמדנו כמו אדם שנכנס לדבר עם המלך. וכן בסיום התפילה שוב פוסעים שלוש פסיעות "כדרך שנפטרין מלפני המלך".

כאשר אדם נפגש עם המלך עליו להיות במצב של ביטול וענווה ולכן מחויבים דווקא לעמוד בשעת תפילת שמונה-עשרה [ראה בכ"ז באריכות בתורת מנחם חלק י"ח מאמר ד"ה "ואתה ברחמיך הרבים"].

כיצד נהג משה בהר סיני?

עד כאן דיברנו לגבי התפילה. אבל מה הדין לגבי קריאת התורה? כאן בבית הכנסת כולם יושבים בשעת קריאה"ת, אבל יש בתי כנסת שבהם אנשים רבים נוהגים להחמיר ולעמוד בקריאת התורה. מה נכון יותר לעשות?

לכאורה בשעה שקוראים בתורה אנו שומעים את דבר ה', וא"כ הדבר הנכון לעשות הוא לכבד את השמיעה בעמידה. וכמו שבמתן תורה עם ישראל לא ישב על כורסאות ושמע את עשרת הדברות, אלא הכול עמדו מתוך אימה ויראה, כך לכאורה היה צריך להיות גם בקריאה"ת תמיד.

ויתרה מזו. מסופר בספר שופטים על מלך גוי, עגלון מלך מואב, כשבא אליו אהוד בן גרא ואמר לו "דבר אלקים לי אליך ויקם מעל הכסא" ומוסיף רש"י "לכך זכה ויצא ממנו רות" (שופטים ג, כ), ואם מלך גוי נעמד לשמוע דבר ה', על אחת כמה וכמה אנחנו! ¹

התשובה לכך נמצאת בפרשתנו. השבוע אנחנו קוראים איך שמשה מספר על הארבעים יום שהוא שהה בהר סיני בשביל לקבל את הלוחות הראשונות מאת הקב"ה, ולאחר מכן חטא העגל וממשיך ומספר אודות הלוחות השניות. כאשר משה מספר על הלוחות הראשונות הוא אומר: "בעלותי ההרה לקחת לוחות אבנים ² ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה" (דברים ט, ט), כלומר, משמע שמשה ישב אז.

פרק אחד לאחר מכן, כאשר משה מגולל את סיפורן של הלוחות השניות הוא אומר: "ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה", זאת אומרת שהוא עמד בהר. מה קורה פה? משה רבינו ישב בהר סיני או עמד שם?

את השאלה הזאת שואלת הגמרא במסכת מגילה (כ"א ע"א) ומתרצת בכמה תירוצים: "אמר רב עומד ולומד יושב ושונה", כשמשה רבינו למד מהקב"ה הוא עמד, כאשר חזר לעצמו על מה שלמד ☞ הוא יושב. רבא אמר "רכות מעומד וקשות מיושב" ☞ דברים קלים שלא קשה לתופסם הוא למד בעמידה, אבל דברים מורכבים ומסובכים הוא למד בישיבה.

ואכן הגמרא מספרת "מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד, משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב".

במשך קרוב ל-1300 שנה, ממתן תורה ועד לימיו של רבן גמליאל הזקן שחי כמה עשרות שנים לפני חורבן בית שני, למדו תורה בעמידה. לא היו ספסלים בבית המדרש, כל הדרשות של הרבנים שמעו בעמידה, אף אחד לא היה נרדם בשעת הדרשה, ממש ימות המשיח. אולם אז הבחינו שהדורות נחלשים והולכים ואם לא יהיו ספסלים בבית המדרש אף אחד לא יבוא ללמוד תורה, התיירו אפוא ללמוד תורה בישיבה. שהרי אצל משה רבינו מצינו את שני הדברים, גם עמד בהר סיני וגם יושב בו. ולכן עד היום תפילה היא בעיקר בעמידה, משא"כ לימוד תורה ושמיעת קריאת התורה הם בישיבה.

ישנו הבדל ברור בין עמידה לבין ישיבה: בעמידה ישנם הבדלים ברורים בין אנשים, כאשר עומדים כל אחד הוא בגובה אחר, ישנם אנשים גבוהים וישנם אנשים נמוכים. משא"כ כאשר יושבים כולם באותו הגובה ואף אחד לא צריך להרים את הראש כדי לראות את השני.

כל זה בא ללמדנו שכאשר יהודי מתפלל להקב"ה הרי זה יחס אישי שקיים בינו לבין קונו, ומטבעם של דברים כל אחד נמצא במדרגה אחרת, ולכן **עומדים** בשעת התפילה. אבל לימוד תורה נעשה בחבורה, צריך לשבת ביחד עם כולם, להסתכל לשני בגובה העיניים שלו, ורק אז יכולים להצליח בלימוד התורה, ולכן יושבים בשעת לימוד תורה.